

Informatívna správa o vyhľadávaní a potieraní nelegálnej práce a nelegálneho zamestnávania za rok 2018

I. Úvod

Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky (ďalej „ministerstvo“) predkladá Informatívnu správu o vyhľadávaní a potieraní nelegálnej práce a nelegálneho zamestnávania za rok 2018 (ďalej „správa“) na rokovanie vlády Slovenskej republiky, čím plní úlohu č. B.2 stanovenú ministrom práce, sociálnych vecí a rodiny uznesením č. 527 z 3. októbra 2012 k Informatívnej správe o vyhľadávaní a potieraní nelegálnej práce a nelegálneho zamestnávania za I. polrok 2012.

Účelom tejto správy je informovať o stave v oblasti vyhľadávania a potierania nelegálnej práce a nelegálneho zamestnávania za obdobie roka 2018. Informácie uvedené v správe vychádzajú z výsledkov kontrolnej činnosti realizovanej v sledovanom období inšpektorátmi práce, Ústredím práce, sociálnych vecí a rodiny (ďalej „ústredie práce“) a úradmi práce, sociálnych vecí a rodiny (ďalej „úrad práce“). Zistenia za rok 2018 sú prezentované v porovnaní s výsledkami činnosti v predmetnej oblasti za predchádzajúce štyri kalendárne roky.

Správa obsahuje aj informácie od orgánov štátnej správy, ktoré pri výkone kontroly nelegálneho zamestnávania spolupracujú s kontrolnými orgánmi, a to Úradu hraničnej a cudzineckej polície Prezídia Policajného zboru a krajských riaditeľstiev Policajného zboru.

II. Východiská vyhľadávania a potierania nelegálnej práce a nelegálneho zamestnávania – zmeny v roku 2018

Kompetencia výkonu kontroly dodržiavania zákazu nelegálnej práce a nelegálneho zamestnávania je zverená kontrolným orgánom, ktorými sú inšpektoráty práce, ústredie práce a úrad práce.

Pojmové vymedzenie nelegálnej práce, nelegálneho zamestnávania, zákazu vykonávania nelegálnej práce a nelegálneho zamestnávania a výkonu kontroly obsahuje zákon č. 82/2005 Z. z. o nelegálnej práci a nelegálnom zamestnávaní a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej „zákon č. 82/2005 Z. z.“).

Dôležitou zmenou v oblasti vyhľadávania a potierania nelegálnej práce a nelegálneho zamestnávania v roku 2018 bola novela zákona č. 82/2005 Z. z. účinná od 1. januára 2018, ktorou došlo k zmierneniu skutkovej podstaty nelegálneho zamestnávania spočívajúceho v oneskorenom prihlásení zamestnancov do registra poistencov a sporiteľov starobného dôchodkového sporenia Sociálnej poisťovne.

S účinnosťou od 01. januára 2018 sa za nelegálne zamestnávanie v tejto súvislosti považuje využívanie závislej práce zamestnancov, ktorí majú založený pracovnoprávny vzťah alebo štátnozamestnanecký pomer podľa osobitného predpisu a nie sú prihlásení do registra poistencov a sporiteľov starobného dôchodkového sporenia do siedmich dní od uplynutia

lehoty podľa osobitného predpisu, t. j. v lehote do siedmich dní od začatia vykonávania práce, najneskôr však do začatia kontroly nelegálnej práce a nelegálneho zamestnávania, ak kontrola začala do siedmich dní od uplynutia lehoty podľa osobitného predpisu na prihlásenie do tohto registra.

Za nelegálne zamestnávanie sa teda už nepovažuje situácia, kedy zamestnávateľ prihlási svojho zamestnanca najneskôr do siedmich dní od začatia vykonávania práce, pokiaľ sa u neho v tejto lehote neuskutoční kontrola dodržiavania zákazu nelegálneho zamestnávania zo strany kontrolných orgánov.

Zároveň došlo touto novelou zákona č. 82/2005 Z. z. k zakotveniu zbavenia sa zodpovednosti za nelegálne zamestnávanie, uplatniteľného na základe žiadosti podanej Národnému inšpektorátu práce, kedy sa každá právnická osoba alebo fyzická osoba, ktorá je podnikateľom, v prípade splňania zákonných podmienok môže zbaviť zodpovednosti za nelegálne zamestnávanie plynúcej zo zápisu v centrálnom verejne prístupnom zozname fyzických osôb a právnických osôb, ktoré v predchádzajúcich piatich rokoch porušili zákaz nelegálneho zamestnávania.

Národný inšpektorát práce v roku 2018 zaevidoval 153 žiadostí v zmysle vyššie uvedeného, ktorým v 98 prípadoch vyhovel, v 53 prípadoch týmto žiadostiam nebolo vyhovené a 2 žiadosti boli vyhodnotené ako neopodstatnené.

V roku 2018 sa zároveň na základe pozvania ministra práce, sociálnych vecí a rodiny začal realizovať spoločný asistenčný projekt Platformy boja proti nedeklarovanej práci pri Európskej komisii (ďalej „Platforma“) s cieľom podporiť Slovenskú republiku a najmä Národný inšpektorát práce, aby zlepšil svoje vlastné fungovanie prostredníctvom štruktúrovanej a systematickej spätnej väzby v rámci špecifického politického, inštitucionálneho a organizačného kontextu v súvislosti s problematikou nelegálneho zamestnávania.

Národný inšpektorát práce v tejto súvislosti v mesiaci september zabezpečil hodnotiace stretnutie expertov Platformy, ktoré sa uskutočnilo aj za účasti partnerských organizácií, a to ústredia práce, Sociálnej poisťovne, Finančnej správy, Policajného zboru a Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky.

Výsledkom uvedeného projektu v roku 2018 bolo vypracovanie hodnotiacej správy s odporúčaniami expertov Platformy s cieľom zlepšiť postupy v oblasti boja s nedeklarovanou prácou. Odporúčania platformy boli diferencované na politické opatrenia, ktoré by umožnili širšiu medzivládnu spoluprácu, vnútorné opatrenia, ktoré môže zaviesť Národný inšpektorát práce samostatne alebo s určitou podporou Platformy a zapojenie sociálnych partnerov.

Nedeklarovaná práca v celoeurópskom kontexte pritom predstavuje akékoľvek platené činnosti, ktoré sú z hľadiska ich povahy zákonné, ale nie sú deklarované verejným orgánom, berúc do úvahy rozdiely v regulačných systémoch členských štátov.

V podmienkach Slovenskej republiky tento pojem síce nie je zadefinovaný, avšak v praxi má významný dopad na spoločnosť či už vo forme vyplácania častí miezd na ruku, vedení nezodpovedajúcich evidencií pracovného času, prípadne nútenia zamestnancov k výkonu závislej práce na živnosť, ktorých následkom je neodvádzanie odvodov a daní príslušným

inštitúciám v zodpovedajúcich výškach. V tomto kontexte sa do budúcnosti javí ako vhodné zakotviť legislatívnu úpravu, ktorá by kontrolným orgánom uľahčila odhaľovanie spomínaných foriem nedeklarovanej práce.

Medzi zásadné odporúčania Platformy patrí taktiež zmena v prístupe orgánov presadzujúcich dodržiavanie zákazu nelegálneho zamestnávania v kontexte nedeklarovaného zamestnávania, a to spôsobom premeny orgánov primárne orientovaných na odstránenie páchatel'ov nelegálneho zamestnávania prostredníctvom ukladania sankcií na orgány viac orientované na prevenciu pred nelegálnym zamestnávaním a chrániacich individuálne práva zamestnancov.

Určítym nepriamym ukazovateľom rozsahu nedeklarovaného zamestnávania v Slovenskej republike môže byť počet nedostatkov zistených orgánmi inšpekcie práce v oblasti vyplácania miezd. Inšpektoráty práce napríklad v roku 2018 zistili 227 prípadov porušenia § 118 ods. 1 zákona č. 311/2001 Z. z. Zákonníka práce v znení neskorších predpisov (ďalej „Zákonník práce“) spočívajúcich v porušení povinnosti zamestnávateľa poskytnúť zamestnancovi za vykonanú prácu mzdu. Tieto štátne orgány taktiež zistili 268 prípadov neposkytnutia mzdy najmenej v sume minimálneho mzdového nároku určeného pre stupeň náročnosti práce príslušného pracovného miesta (§ 120 ods. 1 Zákonníka práce).

III. Kontrolná činnosť a zistenia orgánov inšpekcie práce

Výkon inšpekcie práce zameranej na kontrolu dodržiavania zákazu nelegálnej práce a nelegálneho zamestnávania bol v roku 2018 realizovaný v rámci:

- plánovaných celoslovenských a krajských úloh, ako aj
- mimoriadnych úloh,
- prešetrovania podaní právnických a fyzických osôb,
- následnej kontroly plnenia nariadených opatrení,
- vyšetrovania udalostí (pracovných úrazov a chorôb z povolania),
- spolupráce s inými orgánmi.

Kontrola osôb nachádzajúcich sa na pracovisku zamestnávateľa sa realizuje jednak ako samostatný výkon inšpekcie práce zameraný výlučne na kontrolu dodržiavania zákazu nelegálneho zamestnávania, ale väčšinou ako súčasť výkonov inšpekcie práce zameraných na dodržiavanie pracovnoprávných predpisov, predpisov na zaistenie bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci a predpisov upravujúcich oblasť sociálnej legislatívy v doprave.

V sústave inšpekcie práce pôsobili od 01. 10. 2013 útvary kontroly nelegálneho zamestnávania - KOBRA. Ide o špecializované tímy inšpektorov práce, ktoré vykonávajú v prevažnej miere kontrolu dodržiavania zákazu nelegálnej práce a nelegálneho zamestnávania. Od 09. 10. 2017 boli v rámci organizačnej zmeny útvary kontroly nelegálneho zamestnávania - KOBRA transformované na oddelenia kontroly nelegálneho zamestnávania (ďalej „OKNZ – KOBRA“) a personálne posilnené o cca 10 inšpektorov práce. Tento organizačný útvar tvorilo ku koncu roka 2018 celkovo 44 inšpektorov práce.

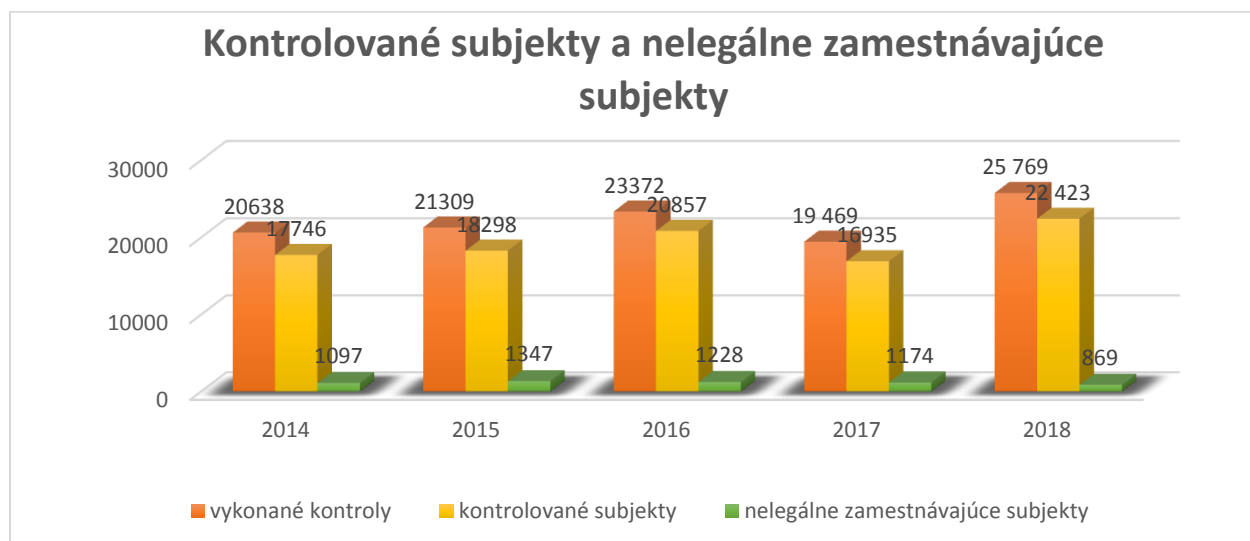
OKNZ – KOBRA realizujú svoju činnosť okrem bežného pracovného času aj v popoludňajších a nočných hodinách, počas víkendov a sviatkov. Výsledky ich činnosti

sa samostatne sledujú a vyhodnocujú. V tejto správe sú zistenia OKNZ – KOBRA hodnotené ako súčasť výsledkov kontroly za sústavu inšpekcie práce, ale zároveň sú osobitne prezentované v časti III.B, pretože je potrebné zdôrazniť ich významný podiel na celkových výsledkoch kontrol za sústavu inšpekcie práce.

III.A. Výsledky kontroly

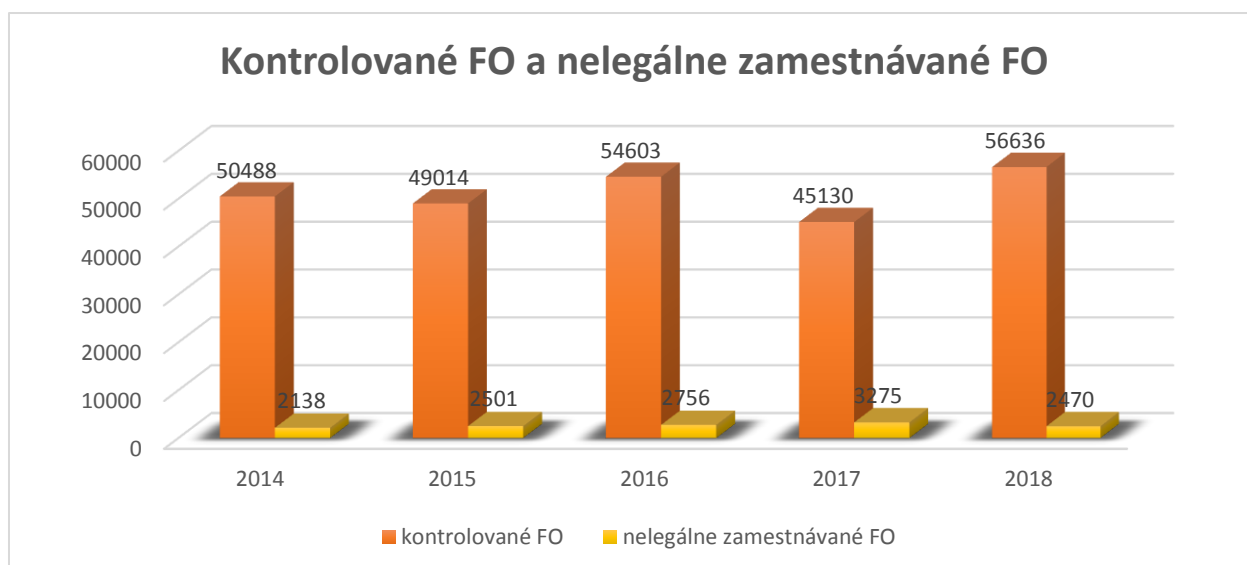
Inšpektoráty práce v roku 2018 vykonali celkovo 25 769 kontrol zameraných na preverenie dodržiavania zákazu nelegálnej práce a nelegálneho zamestnávania, v rámci ktorých bolo skontrolovaných 22 423 subjektov (právnických osôb a fyzických osôb, ktoré sú podnikateľmi) a 56 636 fyzických osôb vykonávajúcich prácu na pracoviskách kontrolovaných subjektov. Inšpekciou práce bolo odhalených 869 subjektov – zamestnávateľov, ktorí porušili zákaz nelegálneho zamestnávania tým, že nelegálne zamestnávali spolu 2 470 fyzických osôb. Zdrojom uvedených údajov sú výstupy z informačného systému ochrany práce (ďalej „ISOP“) aktualizované k 18. 01. 2019.

Údaje o vykonaných kontrolách dodržiavania zákazu nelegálnej práce a nelegálneho zamestnávania a ich výsledkoch znázorňuje nasledujúci graf.

Graf č. 1

Z počtu skontrolovaných subjektov (22 423) bolo zistené nelegálne zamestnávanie 869 subjektov, čo predstavuje 3,9 % zo všetkých kontrolovaných subjektov.

Graf č. 2

Zo skontrolovaných 56 636 fyzických osôb bolo zistené nelegálne zamestnávanie 2 470 fyzických osôb, čo predstavuje 4,4 % zo všetkých kontrolovaných osôb.

Počet 2 470 odhalených nelegálne zamestnávaných fyzických osôb zahŕňa 596 nelegálne zamestnávaných žien a 1 874 nelegálne zamestnávaných mužov. Inšpektori práce v roku 2018 nezistili žiadny prípad nelegálneho zamestnávania mladistvých fyzických osôb.

Kontrolou bolo zistené nelegálne zamestnávanie 982 fyzických osôb – cudzincov (príloha k správe – tabuľka č. 2a). Do uvedeného počtu nelegálne zamestnávaných cudzincov ISOP započítava tie fyzické osoby, ktoré nie sú štátnymi príslušníkmi Slovenskej republiky. V počte 982 je zahrnutých 24 občanov členských štátov Európskej únie, 720 štátnych príslušníkov tretích krajín, ktorí mali povolenie na pobyt a 238 štátnych príslušníkov tretích krajín, ktorí sa na území Slovenskej republiky zdržiavali v rozpore so zákonom č. 404/2011 o pobyte cudzincov a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej „zákon o pobyte cudzincov“).

Využívanie práce cudzincov v rozpore so zákonom č. 82/2005 Z. z. bolo zistené u občanov niektorých členských krajín Európskej únie. Z týchto najväčší počet tvorili nelegálne zamestnávani občania Rumunska (7 občanov), Česka (7 občanov), Maďarska (6 občanov) ktorých prácu využívali zamestnávateľi pôsobiaci najmä v odvetví stavebníctva a veľkoobchodu a maloobchodu a administratívnych a podporných služieb. Z počtu 958 odhalených prípadov nelegálneho zamestnávania štátnych príslušníkov tretích krajín tvorili najväčší počet občania Srbska (676 osôb), ktorí boli nelegálne zamestnávaní najmä zamestnávateľmi pôsobiacimi v odvetví priemyselnej výroby, odvetví administratívnych a podporných služieb a v odvetví veľkoobchodu a maloobchodu a občania Ukrajiny (183 osôb), ktorí boli nelegálne zamestnávaní najmä v odvetví stavebníctva a administratívnych a podporných služieb (do ktorého patrí aj zamestnávanie agentúrami dočasného zamestnávania). Najčastejšie bolo zistené nelegálne zamestnávanie cudzincov v dôsledku nespĺňania podmienok na ich zamestnávanie podľa zákona č. 5/2004 Z. z. o službách zamestnanosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej

„zákon č. 5/2004 Z. z.“). Prehľad o počtoch odhalených prípadov nelegálneho zamestnávania cudzincov je uvedený v prílohe k správe – tabuľka č. 3a.

Dôležitým ukazovateľom, ktorý dotvára celkový obraz štruktúry nelegálnej práce a nelegálneho zamestnávania, je aj počet zistení členených podľa najvýznamnejších rizikových odvetví ekonomických činností. Počty odhalených nelegálne zamestnávaných fyzických osôb boli v absolútnych číslach najvyššie v odvetviach ako je stavebníctvo (686), administratívne a podporné služby (488) a priemyselná výroba (440). Celkový prehľad o počtoch kontrolovaných fyzických osôb a nelegálne zamestnávaných fyzických osôb v členení podľa odvetví ekonomických činností je uvedený v prílohe k správe – tabuľka č. 4a.

Zákaz nelegálneho zamestnávania bol porušovaný najviac malými zamestnávateľmi s počtom zamestnancov 1 – 9 (príloha k správe – tabuľka č. 5a), a to v absolútnych číslach 1 182 fyzických osôb. Táto skutočnosť bola zistená aj v predchádzajúcich 4 kalendárnych rokoch.

V roku 2018 bol zákaz nelegálneho zamestnávania najviac porušovaný spoločnosťami s ručením obmedzeným (nelegálne zamestnávali 1 365 fyzických osôb) a fyzickými osobami, ktoré sú podnikateľmi (nelegálne zamestnávali 661 fyzických osôb). Rovnaký trend v porušovaní zákazu nelegálneho zamestnávania, keď zamestnávateľia s uvedenými právnymi formami najčastejšie porušovali zákaz nelegálneho zamestnávania, badať aj v predchádzajúcich rokoch. Alarmujúcim ukazovateľom je pokračujúci nárast zistení porušení zákazu nelegálneho zamestnávania v prípade zahraničných osôb, a to v celkovom počte 425 nelegálne zamestnaných fyzických osôb (príloha k správe – tabuľka č. 6a).

Najvyšší počet nelegálne zamestnávaných fyzických osôb bol odhalený u zamestnávateľov so sídlom v Nitrianskom kraji (716) a najnižší u zamestnávateľov so sídlom v Banskobystrickom kraji (141) (príloha k správe – tabuľka č. 7a).

Inšpektori práce v roku 2018 zistili nelegálne zamestnanie 2 470 fyzických osôb, z ktorých 1 037 vykonávalo pre zamestnávateľa závislú prácu bez založeného (písomne uzatvoreného) pracovnoprávneho vzťahu.

V 639 prípadoch bolo porušenie zákazu nelegálneho zamestnávania spôsobené nesplnením prihlasovacej povinnosti zamestnávateľa voči Sociálnej poisťovni za súčasnej existencie založeného pracovnoprávneho vzťahu v zmysle novely zákona č. 82/2005 Z. z. účinnnej od 1. januára 2018. Zamestnanie štátneho príslušníka tretej krajiny, u ktorého neboli splnené podmienky na jeho zamestnanie podľa osobitného predpisu, t. j. nemal vydané povolenie na prechodný pobyt na účely zamestnania alebo povolenie na zamestnanie, bolo zistené v 556 prípadoch.

V roku 2018 bolo zistené aj nelegálne zamestnanie 238 štátnych príslušníkov tretích krajín, ktorí sa zdržiavali na území Slovenskej republiky v rozpore s ustanoveniami zákona o pobyte cudzincov alebo zákona o azyle a ktorí vykonávali závislú prácu (príloha k správe – tabuľka č. 8a).

Zohľadňujúc momentálny stav na pracovnom trhu Slovenskej republiky sa v priebehu roka 2018 uskutočnili 4 mimoriadne úlohy so zameraním na kontrolu dodržiavania zákazu nelegálneho zamestnávania štátnych príslušníkov tretích krajín. Tieto úlohy boli čiastočne realizované inšpektormi práce v územnom obvode iného inšpektorátu práce v rozsahu

písomného poverenia generálneho riaditeľa. Osobitne poukazujeme na úlohu č. 18 132 s označením „Tajpan“, ktorá bola výnimočná v snahe medializovať problematiku nelegálneho zamestnávania a teda pôsobiť preventívne na potencionálnych páchatel'ov správneho deliktu nelegálneho zamestnávania.

Inšpektoráty práce v roku 2018 zistili 57 prípadov porušenia zákazu prijatia služby, resp. práce v zmysle § 7b ods. 5 zákona č. 82/2005 Z. z., t. j. služby, resp. práce dodávanej odberateľovi služby subjektom, ktorý nelegálne zamestnával.

III.B. Činnosť oddelení kontroly nelegálneho zamestnávania – KOBRA

Rok 2018 bol piatym kalendárnym rokom, za ktorý je možné vyhodnotiť činnosť OKNZ – KOBRA. Tieto špecializované útvary na inšpektorátoch práce pôsobia od 1. októbra. 2013. Svoju činnosť zameriavajú výhradne na odhaľovanie porušení zákazu nelegálneho zamestnávania, prípadne na dodržiavanie ustanovení Zákonníka práce upravujúcich výkon závislej práce. Inšpektori práce pôsobiaci na OKNZ – KOBRA pracujú efektívne, aktívne vyhľadávajú subjekty, v ktorých by mohlo dochádzať k porušovaniu zákazu nelegálneho zamestnávania, zisťujú informácie v teréne a pružne reagujú na potrebu vykonať inšpekciu práce. Zároveň sú materiálne a technicky vybavení na vycestovanie a konajú operatívne z hľadiska času výkonu kontroly.

Celkové výsledky činnosti OKNZ – KOBRA sú zahrnuté vo výsledkoch kontrol, uvedených v predchádzajúcej časti III.A. V záujme zdôraznenia prínosu oddelení v oblasti odhaľovania nelegálneho zamestnávania správa uvádza výsledky kontrol realizovaných OKNZ – KOBRA aj samostatne v tejto časti správy. Podiel výsledkov činnosti OKNZ – KOBRA na celkových počtoch odhalených prípadov nelegálneho zamestnávania je významný, predstavuje až 85,8 %-ný podiel na celkových zisteniach orgánov inšpekcie práce (počtu odhalených nelegálne zamestnaných osôb). Tento podiel OKNZ – KOBRA na celkových výsledkoch sa zvýšil oproti roku 2017, kedy tvoril 77,05 %-ný podiel.

Inšpektori práce OKNZ – KOBRA v roku 2018 zrealizovali 11 969 kontrol zameraných na preverenie dodržiavania zákazu nelegálnej práce a nelegálneho zamestnávania, v rámci ktorých bolo skontrolovaných 11 185 subjektov (právnických osôb a fyzických osôb, ktoré sú podnikateľmi) a 23 459 fyzických osôb vykonávajúcich prácu na pracoviskách kontrolovaných subjektov. Porušenie zákazu nelegálneho zamestnávania zistili u 681 (6,1 %) zamestnávateľov, ktorí nelegálne zamestnávali 2 119 (9 %) fyzických osôb. Úspešnosť odhaľovania prípadov porušenia nelegálneho zamestnávania je v percentuálnom vyjadrení vyššia v porovnaní s celkovými výsledkami kontrol nelegálneho zamestnávania za sústavu inšpekcie práce (príloha k správe - tabuľka č. 1a OKNZ – KOBRA).

Počet odhalených nelegálne zamestnávaných fyzických osôb 2 119 zahŕňa 453 nelegálne zamestnávaných žien a 1666 nelegálne zamestnávaných mužov (príloha k správe – tabuľka č. 2a OKNZ – KOBRA).

Inšpektormi práce OKNZ – KOBRA bolo odhalené nelegálne zamestnávanie cudzincov v počte 874 fyzických osôb, ktorý zahŕňa 22 štátnych príslušníkov členských štátov Európskej únie a 852 štátnych príslušníkov tretích krajín (príloha k správe - tabuľka č. 3a OKNZ –

KOBRA). Prevažujúcim spôsobom porušovania zákazu nelegálneho zamestnávania vo vzťahu k cudzincom bolo neplnenie podmienok na ich zamestnávanie podľa osobitného predpisu (484 osôb) a zdržiavanie sa na území Slovenskej republiky v rozpore so zákonom č. 404/2011 Z. z. o pobyte cudzincov a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (232 osôb). Najmenej početnými boli prípady nelegálneho zamestnávania cudzincov, ktorí nemali založený pracovnoprávny vzťah podľa osobitného predpisu, čo inšpektori práce OKNZ – KOBRA odhalili u 36 osôb.

Štruktúra zamestnávateľov, u ktorých bolo inšpektormi práce OKNZ – KOBRA zistených najviac porušení zákazu nelegálneho zamestnávania, je podobná ako pri výsledkoch kontrol za celú sústavu inšpekcie práce. Porušovania zákazu nelegálneho zamestnávania sa dopúšťajú najmä zamestnávatelia s počtom zamestnancov 1 – 9 a z hľadiska právnej formy sú to najmä spoločnosti s ručením obmedzeným nasledované fyzickými osobami – podnikateľmi. Rozdielom oproti minulým rokom je nárast počtu zistení nelegálneho zamestnávania u zahraničných osôb (príloha k správe - tabuľky č. 5a OKNZ – KOBRA a č. 6a OKNZ – KOBRA).

Z hľadiska krajov najlepšie výsledky činnosti dosiahol OKNZ – KOBRA Inšpektorátu práce Nitra, ktorého inšpektori práce v roku 2018 odhalili 638 prípadov nelegálneho zamestnávania (príloha k správe - tabuľka č. 7b OKNZ – KOBRA).

Jedným z ukazovateľov výsledkov činnosti OKNZ – KOBRA je oblasť ukladania pokút. Za porušenie zákazu nelegálneho zamestnávania bolo v roku 2018 právoplatne uložených 686 pokút v sume 3 609 250 eur (príloha k správe - tabuľka č. 9a OKNZ – KOBRA).

Nemožno opomenúť ani prínos fungovania OKNZ – KOBRA spočívajúci v predchádzaní nelegálnemu zamestnávaniu, čo je prínos celospoločenský spočívajúci najmä v intenzívnejšej kontrole z hľadiska počtov výkonov a denného času, v ktorom sa kontrola realizuje. Toto preventívne pôsobenie je dosahované šírením informácií o spôsoboch, ako účinne dodržiavať právne predpisy a upozorňovaním na negatívne dôsledky nelegálneho zamestnávania s priamym ekonomickým dopadom na zamestnávateľov neporovnateľne finančne náročnejším, ako je finančný efekt využívania nelegálneho zamestnávania.

III.C. Sankcie

Inšpektoráty práce v roku 2018 (vrátane OKNZ – KOBRA) právoplatne uložili pokuty za porušenie zákazu nelegálneho zamestnávania 856 zamestnávateľom v sume 4 307 250 eur.

Počet právoplatne uložených pokút v roku 2018 (856) je v porovnaní s rokom 2017 (1 279) nižší o 33,1 %. Suma právoplatne uložených pokút v roku 2018 (4 307 250) je v porovnaní s rokom 2017 (4 746 700) nižšia o 9,3 %.

Najvyšší počet pokút bol uložený zamestnávateľom vykonávajúcim svoje činnosti v nasledujúcich odvetviach ekonomických činností: stavebníctvo – 305 pokút v sume 1 427 500 eur a veľkoobchod a maloobchod – 143 pokút v sume 579 000 eur. Počet uložených pokút v týchto odvetviach priamo súvisí s vysokým počtom odhalených subjektov prevažne v rizikových odvetviach (príloha k správe - tabuľka č. 9a). V prílohe k správe sú

počty a sumy právoplatne uložených pokút uvedené aj za obdobie predchádzajúcich štyroch kalendárnych rokov.

Z hľadiska posudzovania počtu právoplatne uložených pokút v súvislosti s veľkosťou zamestnávateľa určenou počtom zamestnancov bolo najviac pokút uložených zamestnávateľom s počtom zamestnancov 1 – 9, a to 573 pokút v sume 2 334 000 eur (príloha k správe - tabuľka č. 10a). Trend v ukladaní najvyššieho počtu pokút práve tejto skupine zamestnávateľov, tzv. mikropodnikov, je rovnaký za celé sledované obdobie rokov 2014 až 2018.

Zamestnávateľmi, ktorým boli právoplatne uložené pokuty za porušenie zákazu nelegálneho zamestnávania, boli prevažne spoločnosti s ručením obmedzeným – 482 pokút v sume 2 481 750 eur a fyzické osoby, ktoré sú podnikateľmi – 328 pokút v sume 1 247 500 eur. Významnejšie narástol počet a suma pokút právoplatne uložených zahraničným osobám (29 pokút v sume 505 000 eur (príloha k správe – tabuľka č. 11a).

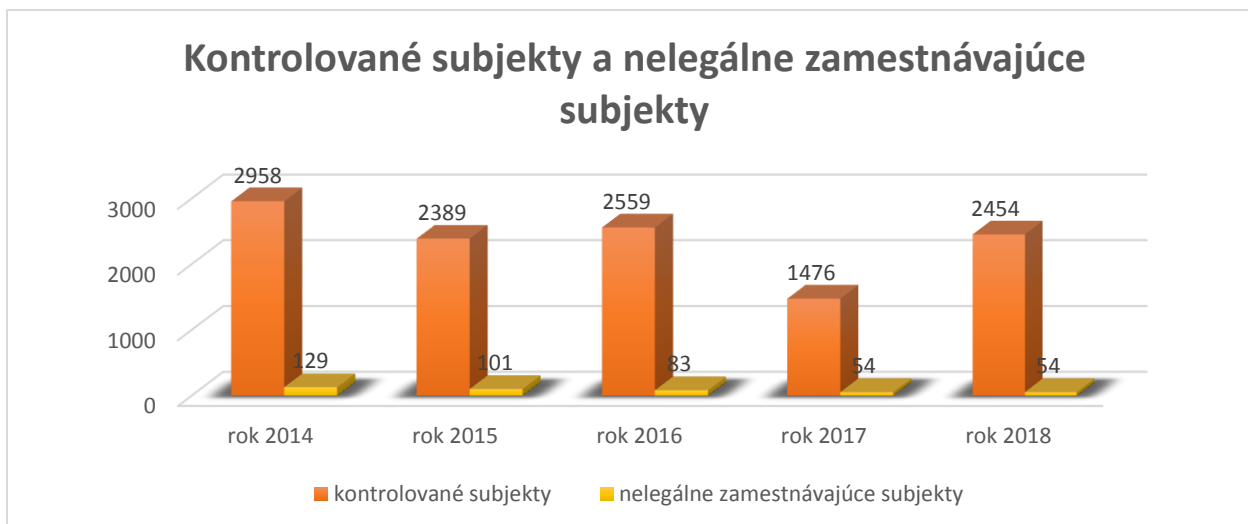
IV. Kontrolná činnosť a zistenia Ústredia práce, sociálnych vecí a rodiny a úradov práce, sociálnych vecí a rodiny

Kontrolná činnosť ústredia práce a úradov práce zameraná na vyhľadávanie a potieranie nelegálnej práce a nelegálneho zamestnávania bola v roku 2018 vykonávaná v rámci:

- zamerania kontrolnej činnosti na rok 2018,
- prešetrovania písomných podnetov fyzických a právnických osôb,
- prešetrovania podnetov zaznamenaných z bezplatnej telefónnej linky zriadenej na ústredí práce,
- mimoriadnych celoslovenských úloh,
- rozhodnutia generálneho riaditeľa ústredia práce, resp. riaditeľov úradov práce.

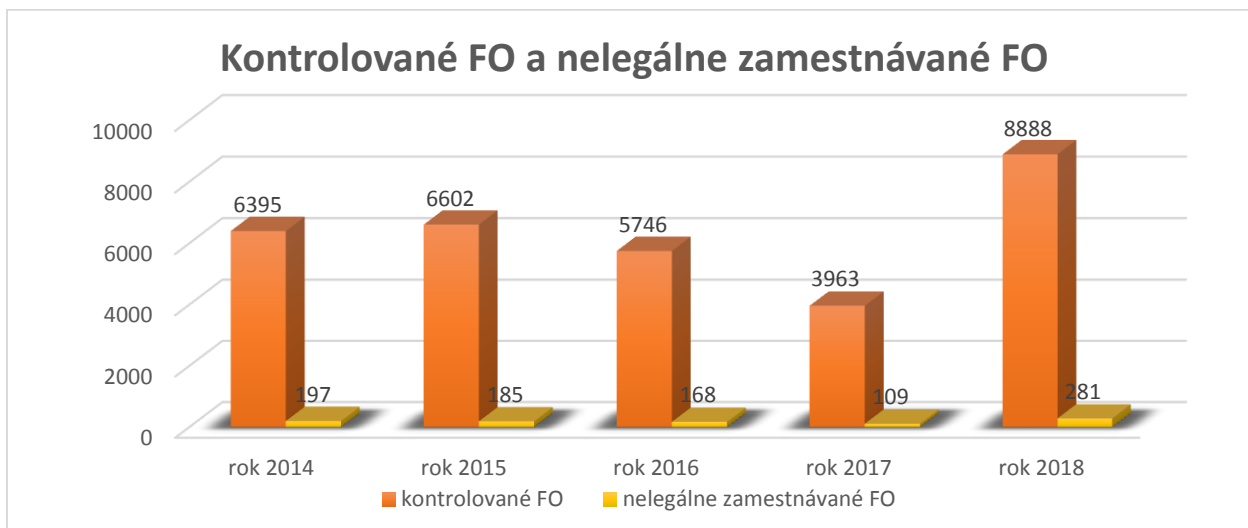
IV.A. Výsledky kontroly

V roku 2018 bolo zamestnancami útvarov kontroly úradov práce a zamestnancami ústredia práce vykonaných celkom 2 454 kontrol zameraných na dodržiavanie ustanovení zákona č. 82/2005 Z. z., pričom bolo skontrolovaných celkom 8 888 fyzických osôb. Celkom bolo zistených 54 zamestnávateľov, ktorí nelegálne zamestnávali 281 osôb (príloha k správe - tabuľka č. 1b). Pre prehľadnosť uvádzame údaje aj v nasledujúcich grafoch.

Graf č. 3

Z celkového počtu 2 454 kontrolovaných subjektov bolo zistených 54 zamestnávateľov, ktorí zamestnávali nelegálne, čo predstavuje 2,2 %.

Graf č. 4

Z celkového počtu 8 888 skontrolovaných fyzických osôb bolo nelegálne zamestnávaných 281 osôb, čo predstavuje 3,2 % (príloha k správe - tabuľka č. 1b).

Nelegálne zamestnávanie žien bolo zistené v 98 prípadoch a nelegálne zamestnávanie mužov v 183 prípadoch. Nelegálne zamestnávanie mladistvých nebolo v roku 2018 zistené (príloha k správe - tabuľka č. 2b).

Ústredie práce a úrady práce sa taktiež podieľali na mimoriadnej celoslovenskej kontrolnej aktivite „Tajpan“, ktorej cieľom bolo odhaliť prípady nelegálneho zamestnávania fyzických osôb.

Najvyšší výskyt kontrol dodržiavania zákazu nelegálnej práce a nelegálneho zamestnávania bol v roku 2018 prekvapivo zaznamenaný u zamestnávateľských subjektov s počtom zamestnancov 250 a viac. V uvedených subjektoch bolo skontrolovaných 1 517 osôb (čo predstavuje 17,1 % z celkového počtu skontrolovaných osôb), z toho zistených nelegálne

zamestnaných 154 osôb (54,8 % spomedzi všetkých zistených nelegálne pracujúcich osôb) (príloha k správe - tabuľka č. 5b).

U zamestnávateľa s právnou formou spoločnosť s ručením obmedzeným bolo skontrolovaných 4 832 osôb, z toho zistených nelegálne zamestnaných 257 osôb. Pri zamestnávateľoch s právnou formou fyzická osoba, podnikateľ bolo skontrolovaných 3 129 osôb, z toho zistených nelegálne zamestnaných 13 osôb (príloha k správe - tabuľka č. 6b).

Z hľadiska odvetví hospodárstva bolo v roku 2018 skontrolovaných najviac osôb v odvetviach priemyselnej výroby – 3 176 osôb, nasledujú odvetvia veľkoobchodu a maloobchodu – 2 172 osôb, ubytovacích a stravovacích služieb – 1 732 osôb a stavebníctva – 892 osôb. Najviac nelegálne zamestnaných osôb bolo zistených v odvetví priemyselnej výroby - 192 osôb a v odvetví ubytovacích a stravovacích služieb - 49 osôb (príloha k správe - tabuľka č. 4b).

V prílohe k správe - tabuľke č. 7c sú uvedené údaje o počte nelegálne zamestnávaných osôb podľa krajov. Výsledky kontroly potvrdzujú trend predchádzajúcich rokov. Najviac porušení zákazu nelegálnej práce a nelegálneho zamestnávania bolo zistených v Nitrianskom kraji a Bratislavskom kraji.

Kontrolóri úradov práce v roku 2018 vykonali celkom 103 kontrol u zamestnávateľov, ktorí zamestnávali aj štátnych príslušníkov tretích krajín, pričom boli zistení 11 zamestnávateľov, ktorí nelegálne zamestnávali 212 štátnych príslušníkov tretích krajín (v rozpore s § 2 ods. 2 písm. a), b), c), § 2 ods. 3 zákona č. 82/2005 Z. z.). Jednalo sa o 185 občanov Srbska, 15 z Ukrajiny, 8 z Macedónska, 2 z Bosny Hercegoviny, 1 z Gruzínska a 1 z Kazachstanu, ktorí pracovali prevažne v oblasti priemyselnej výroby a ubytovacích a stravovacích službách (príloha k správe - tabuľka č. 3b).

Z celkového počtu zistených nelegálne zamestnávaných osôb (281) za rok 2018 bolo zistených 9 uchádzačov o zamestnanie (ďalej „UoZ“), z toho poberajúcich sociálne dávky 2 UoZ. Na základe uvedených zistení bolo podaných 6 návrhov na vyradenie z evidencie uchádzačov o zamestnanie (príloha k správe - tabuľka č. 12).

Z celkového počtu zistených nelegálne zamestnávaných osôb (281) za rok 2018 bolo zistené porušenie zákona č. 82/2005 Z. z. v 36 prípadoch bez založenia pracovnoprávneho vzťahu, v 42 prípadoch nedošlo k včasnému prihláseniu zamestnancov na základe založeného pracovnoprávneho vzťahu do registra poisťencov a sporiteľov starobného dôchodkového sporenia Sociálnej poisťovne, v 203 prípadoch neboli splnené podmienky na zamestnávanie podľa osobitného predpisu. Nelegálne zamestnávanie štátnych príslušníkov tretej krajiny, ktorí by sa zdržiavali na území Slovenskej republiky v rozpore s osobitným predpisom nebolo zo strany úradov práce, resp. ústredia práce zistené (príloha k správe - tabuľka č. 8b).

IV.B. Sankcie

Kontrolóri úradov práce v roku 2018 na základe kontrolných zistení vydali v zmysle ustanovenia § 68a zákona č. 5/2004 Z. z. celkom 47 právoplatných rozhodnutí o uložení pokuty za porušenie zákazu nelegálneho zamestnávania v celkovej výške 394 000 eur.

Najčastejšie boli uložením pokút postihované zamestnávateľské subjekty s počtom zamestnancov 1 až 9, stalo sa tak v 29 prípadoch (príloha k správe - tabuľka č. 10b). Uvedený fakt priamo súvisí s najvyššou mierou výskytu porušení zákona č. 82/2005 Z. z. u tejto skupiny zamestnávateľov. V 15 prípadoch bola právoplatne uložená pokuta zamestnávateľom – fyzickým osobám v celkovej sume 37 700 eur, v 31 prípadoch spoločnostiam s ručením obmedzeným v celkovej sume 351 300 eur a v jednom prípade bola uložená pokuta vo výške 5000 eur zahraničnej osobe (príloha k správe - tabuľka č. 11b).

Z hľadiska odvetví hospodárstva možno uviesť, že najviac postihov bolo uložených v odvetviach ubytovacie a stravovacie služby – 16 postihov v celkovej sume 54 000 eur, nasledujú odvetvia veľkoobchodu a maloobchodu - 8 postihov v celkovej sume 22 000 eur, stavebníctva – 7 postihov v celkovej sume 21 700 eur, priemyselnej výroby – 5 postihov v celkovej sume 264 500 eur, poľnohospodárstva – 1 postih v celkovej sume 2 000 eur. Prehľadné údaje o výške právoplatných pokút, členených podľa ekonomickej klasifikácie, za zistené porušenie právnych predpisov v oblasti nelegálnej práce a nelegálneho zamestnávania sú uvedené v prílohe k správe - Tabuľka č. 9b.

Poriadková pokuta v roku 2018 nebola uložená.

V. Kontrolná činnosť a výsledky kontroly iných orgánov

Inšpektoráty práce, ústredie práce a úrady práce spolupracujú pri výkone kontroly dodržiavania zákazu nelegálnej práce a nelegálneho zamestnávania s inými orgánmi štátnej správy a s Prezídiom Policajného zboru.

V.A. Prezídium Policajného zboru SR

Súčinnostné kontroly podnikateľských subjektov zamerané na odhaľovanie prípadov nelegálnej práce a nelegálneho zamestnávania v roku 2018 za Policajný zbor vykonávali policajti Úradu hraničnej a cudzineckej polície Prezídia Policajného zboru a policajti jednotlivých krajských riaditeľstiev Policajného zboru.

Policajti Úradu hraničnej a cudzineckej polície Prezídia Policajného zboru sa počas kontrol zameriavali predovšetkým na vyhľadávanie štátnych príslušníkov tretích krajín s nelegálnym pobytom v Slovenskej republike a ďalšie porušovanie ustanovení zákona o pobyte cudzincov a na vyhľadávanie a identifikáciu obetí obchodovania s ľuďmi v zmysle § 179 zákona č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov. Policajti krajských riaditeľstiev Policajného zboru poskytli kontrolným orgánom asistenciu pri vykonávaní kontrol v zmysle § 3 zákona č. 171/1993 Z. z. o Policajnom zbore v znení neskorších predpisov. Keďže útvary Policajného zboru nie sú kontrolným orgánom v zmysle zákona č. 82/2005 Z. z., zistenia porušenia zákazu nelegálneho zamestnávania boli realizované oprávnenými kontrolnými orgánmi.

V spolupráci s kontrolnými orgánmi skontrolovali príslušníci Policajného zboru 332 podnikateľských subjektov. V rámci uvedených kontrol, ktoré boli zamerané na dodržiavanie zákazu nelegálneho zamestnávania, kontrolu pobytu cudzincov a odhaľovanie obetí

obchodovania s ľuďmi bolo skontrolovaných celkovo 2975 osôb, z toho 1727 občanov Slovenskej republiky a 1 248 cudzincov. Vykonanými kontrolami bolo zistených 34 subjektov, ktoré porušili ustanovenia zákona o nelegálnej práci a nelegálnom zamestnávaní tým, že nelegálne zamestnávali 204 cudzincov, z ktorých sa 126 nachádzalo na území Slovenskej republiky nelegálne.

Trestné stíhanie v súvislosti s výkonom súčinnostných kontrol podnikateľských subjektov bolo začaté v 5 prípadoch a k vyhosteniu nelegálne zamestnaných štátnych príslušníkov tretích krajín došlo v 198 prípadoch.

Nelegálne zamestnávanie bolo zistené u cudzincov z nasledovných krajín pôvodu: Srbsko 83, Ukrajina 81, Moldavsko 38 a Vietnam 1.

Nelegálne zamestnaní cudzinci vykonávali prácu predovšetkým v oblasti stavebníctva a priemyselnej výroby.

Všetky vyššie uvedené zistenia Policajného zboru sú zahrnuté v celkových zisteniach kontrolných orgánov podľa zákona č. 82/2005 Z. z.

VI. Spoločné závery

Kontrola dodržiavania zákazu nelegálnej práce a nelegálneho zamestnávania je jednou z priorít orgánov dozoru – inšpektorátov práce, ústredia práce a úradov práce, čo preukazuje vysoký počet kontrol vykonaných v roku 2018 a rovnako tomu nasvedčujú aj ich výsledky.

V roku 2018 kontrolné orgány vykonali **28 223** kontrol zameraných na preverenie dodržiavania zákazu nelegálnej práce a nelegálneho zamestnávania, v rámci ktorých bolo skontrolovaných **24 877** zamestnávateľov a **65 524** fyzických osôb vykonávajúcich prácu na pracoviskách kontrolovaných zamestnávateľov. Vykonanými kontrolami bolo odhalených **923** zamestnávateľov, ktorí porušili zákaz nelegálneho zamestnávania tým, že nelegálne zamestnávali **2 751** fyzických osôb. Spoločné výsledky činnosti kontrolných orgánov sú uvedené v prílohe k správe - tabuľka č. 1.

Vplyvom novely zákona č. 82/2005 Z. z. účinnej od 1. januára 2018 došlo k zásadnému zmierneniu skutkovej podstaty správneho deliktu nelegálneho zamestnávania spočívajúceho v oneskorenom prihlásení zamestnancov do Sociálnej poisťovne. Následkom tejto zmeny zákona došlo k výraznému poklesu prípadov tohto typu nelegálneho zamestnávania, a to až o 57,7 % oproti minulému roku (pokles z počtu 1 610 nelegálne zamestnávaných osôb na 681 nelegálne zamestnávaných osôb).

Následkom vyššie uvedeného, a to aj napriek skutočnosti, že celkový počet vykonaných kontrol stúpol v porovnaní s predchádzajúcimi kalendárnymi rokmi, vykazuje celkový percentuálny podiel odhalených nelegálne zamestnávaných osôb vzhľadom k celkovému počtu skontrolovaných osôb pokles (tento podiel bol v roku 2018 vo výške 4,2 %, zatiaľ čo v predchádzajúcom roku to bolo 6,9 %).

Taktiež výsledky vykonaných kontrol, t. j. počet odhalených nelegálne zamestnaných fyzických osôb je v porovnaní s výsledkami dosiahnutými v predchádzajúcich štyroch

kalendárnych rokoch nižší. V roku 2018 bolo odhalených 2 751 nelegálne zamestnaných fyzických osôb, čo predstavuje v porovnaní s výsledkami dosiahnutými v roku 2017 (3 384) pokles.

K úspešnému odhaľovaniu nelegálneho zamestnávania prispeli významným podielom OKNZ – KOBRA, ktoré svojou činnosťou odhalili 2 119 nelegálne zamestnaných fyzických osôb, čo v percentuálnom vyjadrení predstavuje 77 %-ný podiel na celkových výsledkoch (2 751) (príloha k správe – tabuľka č. 1 a 1a OKNZ – KOBRA).

Počet 2 751 nelegálne zamestnávanych fyzických osôb zahŕňa 694 nelegálne zamestnaných žien a 2 057 nelegálne zamestnaných mužov. V rámci uvedeného počtu bolo zistené nelegálne zamestnávanie 24 štátnych príslušníkov členských štátov Európskej únie. Taktiež bolo zistené nelegálne zamestnávanie 932 štátnych príslušníkov tretích krajín s povolením na pobyt v Slovenskej republike, najmä štátnych príslušníkov Srbska (príloha k správe - tabuľka č. 2 a 3). Až v prípade 238 štátnych príslušníkov tretích krajín, opäť najmä štátnych príslušníkov Srbska, bolo zistené porušenie § 2 ods. 3 zákona č. 82/2005 Z. z., t. j. sa jednalo o štátnych príslušníkov tretích krajín, ktorí sa zdržiavali na území Slovenskej republiky v rozpore s osobitným predpisom (zákonom o pobyte cudzincov, zákonom o azyle) a ktorí vykonávali závislú prácu.

Z hľadiska rozdelenia odhalených nelegálne zamestnávanych osôb podľa pohlavia bol zistený prevažujúci podiel osôb mužského pohlavia. Podiel mužov tvoril 74,8 % na celkových zisteniach. Podrobné údaje o zisteniach nelegálneho zamestnávania fyzických osôb rozdelené podľa pohlavia obsahuje príloha k správe v tabuľke č. 2.

Najviac zistených nelegálne zamestnávanych osôb bolo odhalených v odvetví stavebníctva (694, čo predstavuje 25,2 % z celkového počtu nelegálne zamestnávanych osôb), v odvetví priemyselnej výroby (632, čo predstavuje 23 % z celkového počtu nelegálne zamestnávanych osôb) a v odvetví administratívnych a podporných služieb (488, čo predstavuje 17,7 % z celkového počtu nelegálne zamestnávanych osôb).

Z hľadiska členenia zamestnávateľov podľa veľkosti zákaz nelegálneho zamestnávania najviac porušujú zamestnávatelia s počtom zamestnancov od 1 do 9, tzv. mikropodniky. Počet odhalených prípadov nelegálneho zamestnávania je najvyšší u zamestnávateľov s právnou formou podnikania spoločnosť s ručením obmedzeným (príloha k správe - tabuľky č. 4 až 6).

Napriek vyššie uvedenej zmene zákona č. 82/2005 Z. z. účinnej od 1. januára 2018 vykazuje suma ukladaných pokút v roku 2018 len mierny pokles oproti roku 2017. Zatiaľ čo v roku 2018 bolo orgánmi inšpekcie práce a úradmi práce právoplatne uložených 903 pokút v sume 4 701 250 eur, v roku 2017 to bolo 1 325 pokút v celkovej sume 4 886 700 eur, čo predstavuje 3,8 %-ný pokles v sume právoplatne uložených pokút a 31,9 %-ný pokles v počte právoplatne uložených pokút (príloha k správe - tabuľka č. 9 a 10).

Z celkových výsledkov zisťovania nelegálneho zamestnávania možno pozorovať zásadné zmeny, ale aj pokračovanie trendov nastolených v minulých rokoch. Najvýraznejšiu zmenu v roku 2018 predstavuje pokles prípadov nelegálneho zamestnávania v podobe nesplnenia si prihlasovacej povinnosti voči Sociálnej poisťovni. Uvedený pokles je však logickým dôsledkom zmeny zákona č. 82/2005 Z. z. spočívajúcej v zmiernení skutkovej podstaty tejto

formy nelegálneho zamestnávania. Na druhej strane možno z výsledkov v tejto správe pozorovať pokračujúci nárast v nelegálnom zamestnávaní štátnych príslušníkov tretích krajín (najmä štátnych príslušníkov tretích krajín pochádzajúcich zo Srbska a Ukrajiny), ktorí už v konečnom súčte tvoria 42,5 % všetkých nelegálne zamestnávaných osôb. Zároveň možno konštatovať, že nelegálne zamestnávanie štátnych príslušníkov tretích krajín, u ktorých neboli splnené podmienky na ich zamestnávanie podľa zákona o službách zamestnanosti, predstavovalo v roku 2018 po prvýkrát druhú najpočetnejšiu formu nelegálneho zamestnávania.

Opätovne je potrebné upozorniť na čoraz častejšie prípady nelegálneho zamestnávania štátnych príslušníkov tretích krajín subjektmi usadenými v zahraničí, ako aj tvorbu sofistikovaných schém zamestnávania štátnych príslušníkov tretích krajín, ktorí sú na ceste ku koncovému odberateľovi služby alebo práce na Slovensku presúvaní reťazou viacerých subjektov. Uvedené činnosti a postupy zamestnávateľov značne sťažujú možnosti kontrolných orgánov

pri preverovaní dodržiavania zákazu nelegálneho zamestnávania na území Slovenskej republiky a pri následnom vyvodzovaní zodpovednosti za jeho porušovanie.

Čoraz aktuálnejšou sa v oblasti nelegálneho zamestnávania stáva otázka riešenia tohto problému v kontexte nedeklarovanej práce, prípadne nesprávne alebo neúplne deklarovanej práce, ktorá sa prejavuje napríklad vo forme vyplácania častí miezd na ruku, vedení nezodpovedajúcich evidencií pracovného času, prípadne nútení zamestnancov k výkonu závislej práce na živnosť. Uvedené javy sú rovnako negatívne ako existujúce zákonom popísané modely nelegálneho zamestnávania a predstavujú výzvu v prístupe štátnych orgánov do budúcnosti s cieľom udržať krok s aktuálnym vývojom v spoločnosti.